

ЗАСТОСУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

THE ACMEOLOGICAL APPROACH APPLYING IN THE CONTEXT OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE FORMING IN FUTURE EDUCATORS

У статті розглянуто характерні ознаки та основні категорії акмеологічного підходу. Проаналізовано особливості акмеологічного підходу в системі вищої освіти. Обґрунтовано доцільність застосування акмеологічного підходу як важливої методологічної основи для формування підприємницької компетентності у майбутніх педагогів. Визначено систему загальних акмеологічних принципів, на яких має базуватися процес формування підприємницької компетентності. Розроблено комплекс специфічних принципів реалізації акмеологічного підходу в контексті нашого дослідження.

Ключові слова: підприємницька компетентність, майбутні педагоги, акмеологічний підхід, професіоналізм, педагогічні принципи.

В статье рассмотрены характерные признаки и основные категории акмеологического подхода. Проанализированы особенности акмеологического подхода в системе высшего образования. Обоснована целесообразность применения акмеологического подхода как важной методологической основы для формирования предпринимательской компетентности у будущих педагогов. Определена система общих акмеологических принципов, на которых должен базироваться процесс формирования предпринимательской компетентности. Разработан комплекс специфических принципов реализации акмеологического подхода в контексте нашего исследования.

логических принципов, на которых должен базироваться процесс формирования предпринимательской компетентности. Разработан комплекс специфических принципов реализации акмеологического подхода в контексте нашего исследования.

Ключевые слова: предпринимательская компетентность, будущие педагоги, акмеологический подход, профессионализм, педагогические принципы.

The article deals with the characteristic features and main categories of the acmeological approach. The peculiarities of the acmeological approach in the system of higher education are analyzed. The expediency of the acmeological approach using as an important methodological basis for entrepreneurial competence forming in future educators is substantiated. The system of general acmeological principles on which the process of entrepreneurial competence forming should be based is determined. A complex of specific principles for the acmeological approach implementation in the context of our research is developed.

Key words: entrepreneurial competence, future educators, acmeological approach, professionalism, pedagogical principles.

УДК 378.017

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-1.16>

Земка О.В.,

канд. пед. наук,
викладач Професійно-педагогічного
коледжу Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У соціально-економічному устрої України, на відміну від економік більшості країн Центрально-Східної Європи, ще не закінчено трансформаційні процеси, пов'язані з переходом від командно-адміністративної до ринкової економічної системи. Ринковий характер національної економіки України визнається лише у разі антидемпінгових розслідувань. Це зумовлює тенденцію розвитку ринкового механізму, концептуальним складником якого є підприємництво. Прагнення людини до підвищення матеріального добробуту за рахунок вдалого застосування своїх знань та здібностей є потужним стимулом піднесення приватної підприємницької ініціативи.

Спрямованість на розвиток підприємництва актуалізує потребу підготовки компетентної особистості, здатної до інновацій, самостійної перетворювальної діяльності, що сприятиме докорінним змінам у соціально-економічному середовищі. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року з-поміж найбільш гострих проблем, що гальмують розвиток освітньої галузі, запобігають забезпеченню нової якості освіти, виділяються «недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці», а також «недостатня зорієнтованість структури і змісту професійно-технічної, вищої та після-

дипломної освіти на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики» [4].

За таких умов до пріоритетних питань реформування освітньої галузі слід віднести підготовку учнів закладів загальної середньої освіти до практичної діяльності в ринковому середовищі. Якість виконання поставлених завдань безпосередньо залежить від компетентності випускників педагогічних закладів вищої освіти. Професійна підготовка майбутніх педагогів має бути спрямована на створення оптимальних умов для становлення спеціалістів зі сформованою підприємницькою компетентністю, що включає розвинуті творчі здібності, уміння самостійно і впевнено розв'язувати важливі професійні, особистісні та суспільні проблеми, здатність до постійного саморозвитку та самовдосконалення.

Натепер найперспективнішим у плані вирішення проблеми саморозвитку як особливої духовної діяльності, що є стрижневою складовою частиною загальних і спеціальних компетентностей сучасного професіонала, вважається акмеологічний підхід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем акмеології та акмеологічного підходу присвятили свої наукові розвідки Б. Акімова, А. Бодальов, Н. Вишнякова, Ю. Гагін, Г. Данилова, А. Деркач, О. Дубасенюк, В. Зазикін, Н. Кузьміна, В. Максимова, С. Пожарський, М. Поташник,

В. Панасюк та ін. Питання формування підприємницької компетентності досліджують Т. Матвєєва, Г. Назаренко, В. Майковська, Г. Матукова, Ю. Білова, Н. Балик, Н. Морзе. Аспекти підготовки майбутніх учителів до формування підприємницької компетентності учнів розкриваються в роботах Л. Гончаренко, Г. Ковтун, М. Янцура та ін.

До завдань педагогічної акмеології науковці відносять вивчення закономірностей прогресивного позитивного розвитку не тільки педагога, а й усіх суб'єктів акмеологічної педагогічної взаємодії, насамперед учнів і навіть сам процес освіти, який теж потребує прогресивного позитивного розвитку [2, с. 35–36].

Сутність акмеологічного підходу А. Деркач вбачає у комплексному, цілісному дослідженні суб'єкта на певному ступені зрілості, коли всі його особистісні та суб'єкт-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності з урахуванням їхнього взаємозв'язку з метою сприяння особистості досягти вищих рівнів її розвитку [5, с. 54].

За твердженням Г. Данилової, акмеологічний підхід необхідно розглядати в площині гуманізації освіти та закладення основ інноваційної ідеології виховання. Характерною ознакою акмеологічного підходу є спрямованість педагогічного процесу на вдосконалення людини в освітньому середовищі, її саморозвиток, цілеспрямований рух особистості протягом життя «від однієї вершини до іншої, на досягнення «акме» у різних видах зрілості людини, в її творчості і здоров'ї, у розвитку всіх її життєвих сил» [6, с. 83].

У професійній педагогічній освіті практикується впровадження акмеологічних технологій, зорієнтованих на безперервне вдосконалення особистості педагога через розвиток його професійного мислення під час виконання фахових завдань. Акмеологічні технології науковці репрезентують як інтегровану систему, що об'єднує технології проектування і реалізації освітньої програми; управління організаційно-педагогічними процесами; виховання духовно-морального потенціалу людини; успішного навчання; акмеологічного супроводу педагогічного процесу [1, с. 23].

Ретельний аналіз науково-педагогічних джерел дає підстави дослідити проблему застосування акмеологічного підходу в контексті формування підприємницької компетентності у майбутніх педагогів.

Мета статті – розкрити особливості застосування акмеологічного підходу в професійній педагогічній освіті для формування підприємницької компетентності у майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу. Одна з першочергових задач педагога в аспекті формування підприємницької компетентності учнів – використати їхній базовий потенціал для формування позитивного ставлення та внутрішньої мотивації до підприємницької діяльності, системи знань, умінь та навичок, що сприятимуть успішній інтеграції молодого покоління в підприємницьке середовище. Учителю

нової української школи має не тільки передати дітям суму знань, сформувані основні вміння і навички, а навчити майбутніх суб'єктів господарювання дбати про власну конкурентоспроможність, озброївши їх методами пізнання, самоорганізації та самокорекції, мотивуючи до творчого самоствердження.

Акмеологічний підхід орієнтує освітній процес на цілісний і стійкий розвиток майбутніх фахівців з новим інтегративним способом креативного мислення, сформованими здатностями самореалізації та адаптації в сучасному світі, тобто тих чинників, які закладено в основу підприємницької компетентності.

Основною категорією акмеологічного підходу в сучасних умовах науковці визначають професіоналізм у нерозривній єдності його особистісного і діяльнісного змісту.

Професіоналізм підприємця постає як особлива властивість людини систематично, ефективно і надійно виконувати професійну підприємницьку діяльність у найрізноманітніших умовах. Рівень професіоналізму залежить від опанування вмінь розв'язувати певні типові підприємницькі завдання в процесі здійснення різнопланових виробничих функцій та ґрунтується на затребуваних у конкретній сфері діяльності здібностях, бажанні, характері, готовності до безперервної освіти та вдосконалення власної майстерності [3, с. 172].

Професійна діяльність педагога формує професійну самосвідомість як сприйняття ним особистої ролі та місця в системі суб'єкт-суб'єктних відношень, визнання рівня своєї кваліфікації через продуктивність власної діяльності. На рефлексивній основі через самопізнання і ціннісне самоставлення формується «Я-концепція», що передбачає особистісно-професійний розвиток з використанням творчого потенціалу.

Сучасний педагог не має права бути статичним, серед своїх професійно-особистісних цілей він зобов'язаний визначити досягнення вершин фахової майстерності, для чого постійно поповнювати багаж професійних знань, дбати про підвищення власного інтелектуального рівня, прагнути перманентного розвитку своєї творчої індивідуальності, ефективно впливати на формування особистості вихованців із застосуванням новітніх педагогічних технологій.

Важливим завданням акмеологічного підходу в контексті досліджуваної проблеми є прогресивне особистісно-професійне становлення майбутнього педагога до високого рівня професіоналізму засобом формування таких якостей, як активність, відповідальність, самостійність, амбітність, креативність, впевненість у власних силах, а також здатності до самостійного прийняття рішень, самовдосконалення, рефлексії, самокорекції.

Реалізація акмеологічного підходу в системі вищої освіти відбувається з урахуванням вікових особливостей студентів. Як правило, це період пізньої юності (18–23 роки), коли освіта набуває соціально-

професійних рис, а провідною сферою діяльності стає осмислена продуктивна праця перетворювального характеру. До особливостей цього життєвого періоду майбутніх фахівців належить і перехід від виховання до самовиховання, що вимагає складання перспективних планів на майбутнє. За таких умов цей віковий період можна вважати дуже сприятливим як для навчання, так і для професійної підготовки.

Запровадження акмеологічного підходу в професійній освіті забезпечує якісне засвоєння студентами знань та технологій, необхідних для їхньої подальшої самореалізації в педагогічній діяльності, розвиток їхнього творчого потенціалу, посилення мотиваційних установок до самовдосконалення протягом усього життя, формування інтересів для досягнення успіху в професійній діяльності. Випускники закладу вищої освіти будуть здатні самостійно мислити, вибудовувати індивідуальну траєкторію розвитку, знаходити шляхи досягнення професійного та особистісного успіху.

Формування підприємницької компетентності у майбутніх педагогів на основі акмеологічного підходу має здійснюватися з дотриманням визначених педагогічною наукою принципів: гуманізації (ґрунтується на визнанні непересічності кожного суб'єкта навчання, цінності його особистісних якостей та права на вільний вияв індивідуальних здібностей); демократизації (створення умов рівноправності всіх учасників освітнього процесу з дотриманням плюралізму думок); неперервності (формування мотиваційних налаштувань та психічних якостей для самоосвіти протягом всього життя); фундаменталізації (направленість педагогічного процесу на опанування комплексними міжпредметними знаннями як основи когнітивного компонента підприємницької компетентності); персоніфікації (організація освітнього процесу з урахуванням особистісно-діяльнісних здатностей та морально-ціннісних якостей кожного учасника педагогічної взаємодії); системності (створення множинної цілісності та міцного взаємозв'язку між всіма ланками процесу формування підприємницької компетентності); діалогічності (сприяння ефективній комунікації через інтерактивне навчання для обміну емоційними, інтелектуальними, моральними цінностями); природовідповідності (побудова процесу формування підприємницької компетентності на основі наукових знань про всебічний розвиток природи і людини та їхньої взаємозумовленої взаємодії); полікультурності (створення засад рівноправності представників різних культур, збереження культурного різноманіття, виховання поваги до культурних цінностей і орієнтирів іншої особистості); культуровідповідності (врахування під час підбору навчального матеріалу культурних надбань людства, свого народу, етносу, регіону) [2, с. 75].

До комплексу специфічних принципів реалізації акмеологічного підходу в контексті нашого дослідження включаємо такі:

1) орієнтації на досягнення вищого рівня сформованості підприємницької компетентності у студентів як однієї з вершин професійної майстерності, необхідної для максимально якісного виконання визначених завдань у процесі майбутньої педагогічної діяльності;

2) акмеологічної зрілості, пов'язаної з підвищенням рівня пізнавальних мотивів для усвідомлення необхідності формування підприємницької компетентності як внутрішньої потреби і творчого переосмислення сутності майбутньої педагогічної діяльності під кутом зору визначеної проблеми;

3) вивчення творчого потенціалу майбутніх фахівців, необхідного для формування насамперед діяльнісного компонента підприємницької компетентності;

4) сприяння розвитку всіх видів рефлексії у їх оптимальній взаємодії, що забезпечує ефективне формування особистісно-рефлексивного компонента підприємницької компетентності;

5) цілісності процесу формування всіх компонентів підприємницької компетентності як передумови гармонійного розвитку особистості, компетентної у сфері підприємництва та здатної формувати підприємницьку компетентність в учнів.

Висновки. Цілеспрямована та послідовна реалізація акмеологічного підходу виводить на домінуючі позиції розвиток здатності до самостійного вибору, професіоналізму, самовдосконалення, самореалізації особистості в мінливих соціально-економічних умовах. У контексті формування підприємницької компетентності принципи та технології акмеологічного підходу забезпечать творчий та самостійний характер освітньої діяльності, інтеграцію важливих підприємницьких якостей і здатностей у систему професійних характеристик майбутнього педагога.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дубасенюк О.А. Фундаментальна акмеологія: засади вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. *Акмеологія в Україні: теорія і практика*. 2010. № 1. С. 18–26.
2. Педагогическая акмеология: коллективная монография / под. ред. О.Б. Акимовой; ФГАОУ ВПО «Рос. гос. проф.-пед. ун-т». Екатеринбург, 2012. 251 с.
3. Путинцев А.В. Сутність професіоналізму та головні якості сучасного підприємця. *Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. Ялта, 2013. Вип. 39 (1). С. 166–173.
4. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. Дата оновлення: 25.06.2013 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page2>.
5. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала. Москва : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2004. 752 с.
6. Данилова Г.С. Творчість як феномен акмеологічного самовдосконалення професіоналізму викладача ВНЗ. *Проблеми освіти*. № 63, Ч. 1. 2010. С. 82–90.